

OBLIGAȚIILE FISCALE ALE ȚĂRĂNIMII DIN COMITATUL CRASNA ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XVIII-LEA

Pacea de la Satu-Mare, încheiată în 1711, a însemnat consolidarea stăpînirii Habsburgilor asupra Transilvaniei. Aceasta reprezenta un compromis prin care era posibilă înlăptuirea tendințelor absolutiste ale Curții de la Viena de a făuri din provinciile sale multinaționale, aflate în stadii diferite de dezvoltare și organizare un imperiu unitar. Acest proces devine mai pregnant după 1714 cînd „casa austriacă” a pierdut războiul de succesiune la tronul Sarpiei și a fost nevoită să mute centrul de greutate al puterii sale din posesiunile din apusul Europei în provinciile din centrul și estul Europei. După anii 1730, în urma noilor eșecuri ale politicii externe, Habsburgii pierd definitiv influența în apusul Europei și se concentrează asupra organizării provinciilor nou cucerite. De acum încolo, prin mijloace absolutiste, au căutat să înlăptuiască și în Transilvania cea ce au socotit folositor pentru interesele lor imperiale¹. Absolutismul habsburgic s-a străduit ca prin realizarea unui imperiu centralizat să împiedice restabilirea independenței sau exércitarea vechilor drepturi autonome a statelor eliberate de sub jugul otoman. Sînt valabile aceste afirmații atît în ce privește viața politică cît și cea economică. În felul acesta centralizarea politică și activitatea economică cu caracter mercantilist, desfășurate cu sprijinul statului, au devenit în cele din urmă mijloace ale consolidării regimului de dominație habsburgică².

Fundamentarea absolutismului habsburgic a impus introducerea unui regim economic și administrativ nou și unitar. Toate acestea erau necesare pentru reducerea importantelor cheltuieli ale tezaurului printr-o mai eficientă exploatare a noilor provincii achiziționate. Curtea de la Viena a încercat să reducă aceste cheltuieli în primul rînd prin impunerea supușilor, punînd impozite grele pe umerii țărănimii și locuitorilor orașelor. Grelele impozite plătite de locuitori erau strîns legate de întreținerea armatei pentru care se strîngea impozit permanent numit *contributio*³.

Într-o lucrare precedentă ne-am ocupat de modul cum erau impuși

¹ *IstRom*, III, p. 352—356; Gy Rettegi, *Emlékezetre méltó dolgok 1718—1784*, Bukarest, 1970, p. 9—10.

² *IstRom*, III, p. 487—492; I. Wesselényi, *Sanyarú világ, Napló 1703—1708*, Bukarest, I, p. 1983, p. 16.

³ *IstRom*, III, p. 489; G. Ember, *Az újkori magyar közigazgatás története*, Budapest, 1946, p. 231.

locuitorii comitatului Crasna în prima jumătate a secolului al XVIII-lea⁴. Ne propunem în continuare să prezentăm, pe baza unor documente inedite, ce fel de obligații fiscale și de întreținere a armatei apăsau pe umerii țăranilor precum și unele încercări de protest împotriva acestor obligații.

Problema impunerii locuitorilor se complica prin faptul că o parte a impozitului era consumat de armată în natură în locul unde era încartiruită. În lipsă de cazărmi și din anumite motive economice, pentru Curtea de la Viena s-a dovedit mai avantajoasă încartiruirea militarilor în diferitele provincii ale imperiului. Aprovizionarea și încartiruirea militarilor era îndrumată de comisarii de război supremi. Ei erau ajutați de comisarii de război (*commissarius bellicus*) a căror sarcină era înștiințarea comitatelor de sosirea regimentelor și necesitatea de a rezolva problemele legate de încartiruirea și aprovizionarea soldaților. Existau comisari de război teritoriali, care erau ajutați de comisarul suprem comitatens și de subcomisarii comitatens. Subcomisarii pe baza hotărârii adunării comitatense și a aprobării comisarului suprem anunțau locuitorilor satelor planul de încartiruire al militarilor⁵. În 1731 în comitatul Crasna a fost un comisar suprem comitatens (*Commissarius Primarius Comitatus*) cu un salariu anual de 50 de florini renani, un subcomisar (*subcommissarius*) cu un salariu anual de 20 de florini și doi subcomisari cu un salariu anual de 15 florini⁶.

Datorită faptului că țăranimea dispunea de bani puțini strângerea impozitului în bani lichizi reprezenta o problemă grea pentru Curtea de la Viena. Pentru aceasta dietele au stabilit ca o parte a impozitului să se strângă în natură aceasta constituind așa numita porție (*portio*) militară. Au existat două feluri de porții: așa numita „*portio oralis*” care reprezenta cantitatea de alimente ce o consuma într-o zi un soldat imperial, și așa numita „*portio equilis*” care reprezenta cantitatea de furaje consumată într-o zi de un cal. Raporturile dintre țărani și militarii încartiruiți la ei erau reglementate de așa numitele *regulamente*. În regulamentul imperial emis la 27 decembrie 1711 s-a stabilit ca valoarea în bani a unei *portio oralis* să fie de cinci, patru sau trei florini renani lunar, în funcție de rangul militar al soldatului respectiv. Această porție în parte s-a plătit în bani în parte în natură. Partea plătită în natura consta din doi pfunzi de pline și un pfund de carne de vacă pe zi, a căror valoare în bani, pe o lună, era cîte un florin adică împreună carnea și plina doi florini. Ceea ce rămînea pînă la suma de cinci, patru, trei florini, cît era în bani valoarea porției *oralis*, se plătea în bani. Pe lângă acestea fiecare militar putea să-și ceară locuință și lemne de foc. *Portio equilis*, sau porția unui cal, se presta în natură și consta în șase pfunzi de ovăz abrac — (nutreț) și opt pfunzi de fîn pe zi. Pe lângă acestea, săptămînal, cîte trei snopi de paie sub cal. Valoarea în bani a acestora, pe o lună, era de trei florini⁷.

Modul de prestare a impozitului a fost strîns legat de întreținerea militarilor încartiruiți în comitat. Partea de impozit ce revenea unui sat, pe un an, era împărțită în două părți: o parte de iarnă (ce reprezenta 5/6 din partea anuală) ce

⁴ R. Wolf, în *ActaMP*, 9, 1985, p. 327—341.

⁵ J. Varga, în *Tanulmányok a parasztság történetéhez Magyarországon 1711—1790*, Budapest, 1952, p. 52.

⁶ *Arh. Stat. Cluj-Napoca. Fond Comitatul Crasna* (în continuare *Com. Crasna*) Anii 1722—1753, nr. 841. (În continuare documentele din anii 1614—1721 le notăm cu I, iar cele din anii 1722—1753 cu II.) În perioada abordată se afla în circulație florinul renan sau nemțesc care era echivalent cu 120 de denari sau 60 de creițari. Mai erau în circulație florinul unguresc a 100 de denari sau 50 de creițari. Alte monede aflate în circulație erau groșii, care echivalau cu 3 creițari, poltura care echivala cu 1½ creițari sau jumătate de groș. În continuare toate datele citate sînt în florini renani.

⁷ *Com. Crasna*, I, nr. 150.

se plătea în lunile de iarnă (între 1 noiembrie și 30 aprilie) și o parte de vară (1/6 din partea anuală) ce se plătea sau se consuma de militari în lunile de vară (între 1 mai și 31 octombrie). Dacă în sat era încartiruit vreun militar atunci din suma impozitului satului respectiv se scădea valoarea în bani a porților pentru perioada în care militarul s-a aflat în sat, iar partea ce rămânea reprezenta impozitul în bani ce trebuia plătit în satul respectiv⁸.

Repartizarea pe sate a impozitului se făcea în mai multe rate dar partea cea mai mare a quantumului se plătea în lunile de iarnă și pe lângă plata în bani a impozitului o sumă importantă reprezenta valoarea prestațiilor în natură. În felul acesta suma totală a impozitului strîns de la locuitorii comitatului depășea cu mult suma impozitului repartizat pe comitat. Această afirmație este confirmată de socotelile percepătorului comitatului pe anul 1730—1731 din care reies sumele încasate și cele cheltuite:

Sumele provenite din impozit	Florini	Creițari
— Impozitul repartizat la 1 iulie 1730	1021	
— Impozitul repartizat la 4 octombrie 1730	4932	
— Impozitul repartizat la 29 ianuarie 1731	3000	
— Suma virată la caseria de război	214	34 $\frac{1}{2}$
Total	9167	34 $\frac{1}{2}$

Această sumă a fost decontată de percepător în felul următor:

Suma cheltuită	Florini	Creițari
— Partea în bani a porției oralis a companiei de militari cantonate în comitat ce se numesc „ <i>pecuniae grossales</i> ”, ce reprezenta pe o lună 153 florini 45 creițari, iar pe șase luni (noiembrie 1730 — aprilie 1731) împreună cu suma de 132 florini și 27 creițari de pe lunile mai — iunie 1730 fac în total	1055	17
— Sumele virate în caseria militară din Oradea		
— la 24 februarie 1731	439	46 $\frac{1}{2}$
— la 23 martie 1731	1200	
— la 14 iulie 1731	1200	
— Salariul funcționarilor comitatului pe un an cu restanța de anul trecut	1334	18 $\frac{1}{2}$
— Salariul slujbașilor comitatului (haiduci, căruțași, călău, etc.)	382	18 $\frac{1}{2}$
— Sumele cheltuite pentru diferite călătorii în interesul comitatului	485	51
— Cheltuieli pentru necesitățile domestice ale comitatului	652	57
— Prețul grîului, ovăzului, finului cumpărat pentru întreținerea militarilor care au traversat comitatul (<i>condescensores</i>)	1115	47
— Plocoane (<i>discretio</i>)	821	1 $\frac{1}{2}$
— Anularea impozitului unor sate supraîncărcate	180	52 $\frac{1}{2}$
— Pomene	46	59
— Perceptorului i s-a dispensat suma de	66	
— Suma nestrînsă din cauza sărăcirii locuitorilor sau datorită împrăștiilor lor	192	24 $\frac{1}{2}$
Total	9167	34 $\frac{1}{2}$

⁸ *ibidem*, II, nr. 1560.

În același timp socotelile purtate cu comisarii de război privind sumele predate la caseria de război și cele cheltuite pentru întreținerea armatei conțin date cu totul diferite, acestea fiind de fapt socotelile oficiale încheiate cu autoritățile austriece. Potrivit acestor socoteli impozitul comitatului Crasna pentru anul 1730—1731, așa numitul „*ordinarium quantum*”, a fost suma de 7287 florini și 59 creițari. Acest quantum a fost plătit în felul următor pe anul militar amintit:⁹

— Bani numiți „*pecunie grossales*” ce s-au plătit militarilor și ce s-au predat la casieria de război 3762 florini și 16½ creițari.

— Valoarea în bani a porțiilor militare consumate în natură a fost următoarea:

Denumirea porției	Numărul porțiilor	Valoarea în bani a unei porții/creițari	Florini	Creițari
— Portio oralis de iarnă	14797	2	493	14
— Portio equilis de iarnă	17157	6	1716	10
— Portio oralis de vară	14610	2	487	
— Portio equilis de vară	6520	4	434	40
— Portio oralis de iarnă + vară	29407	2	980	14
— Portio equilis de iarnă + vară	23677		2150	50
— Total portio oralis, equilis de iarnă și vară			3131	04

Deci suma totală ce a fost predată la caseria de război sau a fost prestată în natură este de 6893 florini și 50½ creițari. Această sumă fiind extrasă din quantumul anual au rămas 394 florini și 9 creițari, sumă ce mai trebuie predată caseriei de război pe anul 1730—1731¹⁰.

Din confruntarea celor două socoteli reiese clar că nu corespund sumele impozitelor strînse de la locuitori. Socotelile purtate cu autoritățile austriece oglindesc stringerea impozitului stabilit oficial, iar socotelile receptorului comitatului ne arată că s-a strîns o sumă mult mai mare de bani. Explicația constă în faptul că suma stabilită oficial de către Curte trebuie plătită sau prestată în natură în întregime, dar stringerea impozitului trebuia realizată de oficialitățile comitatului cu ajutorul comisarilor de război. Bineînțeles aceste oficialități trebuiau plătite și de asemenea trebuiau plătite călătoriile efectuate cu ocazia administrării impozitului, cu ocazia însoțirii militarilor care treceau prin comitat și alte cheltuieli legate de viața de toate zilele a comitatului. Așa cum reiese din socotelile pe anul 1730—1731 pentru plata oficialităților, a slugilor, pentru călătorii și pentru alte necesități domestice s-a cheltuit suma de 2855 florini și 26½ creițari. Aceste sume puteau fi procurate numai dacă sumei oficiale a impozitului i se mai adăuga încă o sumă care intra în administrarea caseriei comitatului. Această sumă suplimentară era stabilită de adunarea comitatensă în funcție de suma impozitului pe anul respectiv și în funcție de viitoarele cheltuieli¹¹.

⁹ La stabilirea și plata impozitului nu se lua în considerare anul calendaristic ci așa numitul an fiscal care începea la 1 noiembrie și ținea pînă la 31 octombrie anul următor. În felul acesta statul putea impune țărănimea după toate bunurile agricole din acel an. În același timp toamna începerea încadrării de iarnă a soldaților care ținea pînă la 31 aprilie, iar quantumul impozitului era stabilit la sfîrșitul anului calendaristic, în lunile noiembrie și decembrie, ceea ce însemna începutul anului fiscal.

¹⁰ *Com. Crasna*, II, nr. 841.

¹¹ *Ibidem*, II, nr. 2059.

O altă deosebire vizibilă între cele două socoteli este faptul că în socoteala percepteurului comitatului apar doar sumele strînse în bani lichizi însă în socoteala purtată cu comisarii de război sînt incluse și valorile în bani ale prestațiilor în natură pentru militari, aceasta reprezentînd o parte importantă a impozitului. Aceasta înseamnă că oficialitățile comitatului luau în considerare numai în socoteli purtate cu comisarii de război ceea ce consumau militarii în natură însă de la locuitorii comitatului strîngeau în bani lichizi întreaga sumă a impozitului repartizat. Dar așa cum se observă și în socoteli o bună parte și a acestor bani erau folosiți tot pentru întreținerea armatei.

O sumă destul de importantă (821 florini) reprezintă așa numitele plocioane (*discretio*) pe care le dădeau ofițerilor încartiruiți în comitat și comisarilor de război teritoriali, pentru a le cîștiga bunăvoința. Normele de conviețuire dintre militari și locuitori erau stabilite prin regulamente, însă acestea rămîneau de cele mai multe ori doar literă scrisă. De obicei normele înscrise în regulamente erau lărgite prin încheierea unor convenții (*conventio seu accorda*) între ofițeri și oficialitățile comitatului cu aprobarea adunării comitatense. Aceste înțelegeri reflectă cel mai fidel ce sarcină grea reprezenta întreținerea militarilor pentru locuitorii comitatului¹². Oficialitățile comitatului în permanență s-au străduit să cîștige bunăvoința ofițerilor, în felul acesta căutînd să preîntîmpine pretențiile acestora. În primul rînd porțiile oralis și equilis al ofițerilor le plăteau de la început în bani, iar comitatul se angaja să le întrețină gratuit caii și boii acestora. De asemenea și întreținerea slujitorilor ofițerilor și a animalelor acestora. Pe lingă acestea adunările comitatense votau pentru ofițeri așa numitele „*discretio*” (plocioane), pe care le plăteau în natură. Spre exemplu înșirăm următoarele plocioane:¹³

Produsul	Unitatea de măsură	1718	1719	1725	1726	1728	1730
Grîu	Cîbla de Bratislava	12	66	42	52	80	52
Ovăz (abrac)	„		80	52	80	136	52
Fîn	Car		36	40		18	
Vîn	Vedre	40	52	135		81	60
Porci	Bucăți	3	5	7		4	
Curcani	„	7	15	20	19		12
Gîște	„	16	27	30	24	24	26
Rațe	„	24		34	16	34	36
Găini	„	33	64	85	81	70	52
Carne de vită	Pfunzi	380					
Unt	Jumătate de cupă	26	29	46	72	41	36
Ouă	Bucăți				450		
Vite de tăiat	„		„				4

¹² *Ibidem*, I, nr. 940, nr. 1185, nr. 1340, II, nr. 1121.

¹³ Datele din tabel anul 1718 — *Com. Crasna*, I, nr. 1185, anul 1719 — *Ibidem*, I, nr. 1346, anii 1725, 1726, 1728, 1730 — *Ibidem*, II, nr. 1121.

Plocoanele au urcat la sume atât de mari încît, datorită numeroaselor plîngeri ale locuitorilor, în 1738 împăratul le-a interzis. Cu toate acestea conducătorii militari nici nu au vrut să audă de renunțarea la plocoane. Dintr-o scrisoare scrisă Guvernului, de către nobilimea comitatului, la 9 februarie 1739, reiese că la început oficialitățile comitatului au refuzat acordarea plocoanelor la care „... ofițerii au silit aceste localități să dea gratuit și din belșug vin, grîu, ovăz, fin, porci și toate culturile, iar soldații (*gregarius*) au pus să li se pregătească în fiecare zi cîte două trei feluri de mîncăruri. Au sosit și astfel de plîngeri în fața vice-oficialităților noștri că numai un furier a pretins zece gospodari pe o zi să-i gătească, pentru care au venit în fața oficialilor noștri armate ale sărăcimii cu lamentații și au protestat cu plîngeri că dacă nu îndreptăm lucrurile sînt nevoiți cu toții să-și părăsească satele”¹⁴. La prezentarea poruncii imperiale cu privire la interzicerea plocoanelor oficialii comitatului au primit următorul răspuns: „Aceasta a fost contramandată de Consiliul de Război (*Bellicum*) și pentru Nobila Miliție în această direcție nu a venit nici o poruncă, pentru aceasta ori continuă așa cum au început, ori dacă nu îi vom determina la promiterea plocoanelor”. Așadar „am fost nevoiți să ajungem la un acord deoarece au amenințat sărăcimea cu execuții (*executio*) aspre și pentru aceasta ne-am temut de faptul că plocoanele tot le vor strînge peste măsură și cu această ocazie vor împovăra sărăcimea cu mîncare, băutură, fin, abrac, mită și bătaie”¹⁵. Deci promiterea plocoanelor autoritățile militare le-au privit ca pe niște prestații obligatorii ne luînd în seamă poruncile imperiale care și în anii următori au interzis acordarea plocoanelor. Bineînțeles prestarea produselor promise ca plocoane tot în atribuțiile țărănimii intra, în anii cu producții slabe aceste produse trebuind să fie cumpărate din alte comitate. Pe de altă parte, o parte a nobilimii, trăgea foloase de pe urma plocoanelor deoarece vindea din produsele sale pentru acest scop prețul produselor fiind scos din casieria comitatului¹⁶.

Unul din scopurile pentru care se acordau aceste plocoane a fost cîștigarea sprijinului ofițerilor în frînarea abuzurilor soldaților. Încartiruirea soldaților se făcea pe sate în fiecare sat cîte 1—3 soldați, în funcție de capacitatea economică a satului. Acest lucru era hotărît de oficialitățile comitatului împreună cu comisarilor de război. Satele mai mari ca Nușfalău, Boghiș, Carastelec erau „conservate” pentru ofițeri¹⁷. La Boghiș de exemplu comitatul avea o casă aparte pentru încartiruirea ofițerilor¹⁸. Soldatul de rînd era încartiruit la casele țărănești unde gazda trebuia să-i asigure pat, două perini, două cearșafuri și o saltea umplute cu paie. Ca alimente în 1724 soldatul primea 2 mîerțe de grîu pe lună și o dată sau de două ori pe săptămînă carne,¹⁹ „Nobila Miliție ce se află în comitat mîncare gătită să-și procure din doi crețari, așa încît dacă soldatul își procură carnea, o dată pe săptămînă, aceasta să fie gătită așa cum poate de către omul sărac”, se specifică în 1739²⁰. „În fiecare localitate unde nu este anexată pretenția de a găti, dacă unii, în ordinea caselor, dau pe o zi cîte o mîncare gătită, iar unii dau una sau două bucăți de slănină, carne de porc, găină, ouă, fasole, prune, puțin unt sau altele necesare pentru întreținere, aceștia acționează din voința unanimă a satului, fără plîngeri (*sine querela*) pentru buna armonie și pentru ca soldatul să nu fie nevoit să meargă departe să cumpere și să aducă carne”²¹. Deci țărânii sînt obligați să dea mult mai mult decît prevăd regulamentele sau convențiile, dar dacă soldații se mulțumesc cu atîta ei nu se plîng. Au fost însă soldați care nu se mulțumeau doar cu atîta. De exemplu cei doi soldați din Guruslău au cerut în fiecare zi cîte două mîncăruri gătite, sau soldatul din Cosniciul de Sus căruia „în

¹⁴ *Ibidem*, II, nr. 2409.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, I, nr. 722, nr. 1186.

¹⁷ *Ibidem*, II, nr. 2059.

¹⁸ *Ibidem*, II, nr. 2154.

¹⁹ *Ibidem*, II, nr. 413.

²⁰ *Ibidem*, II, nr. 2400.

²¹ *Ibidem*, II, nr. 1833.

fiecare două săptămâni trebuiau să-i trimită atâtea găini, carne de porc, unt, prune, fasole și alte accesorii din care trebuiau să rezulte zilnic cite două mâncăruri de rînd²².

Nu în fiecare an s-au repartizat soldații pe sate, au fost ani cînd (au fost încartiruiți într-un sat (*statio*) mai mulți militari, iar locuitorii satelor din jur transportau aici alimentele, furajele, ceea ce reprezentau noi poveri. La 30 august 1731 comitatul se plîngea că „deoarece sărăcimea s-a împuținat în vite, locurile mai îndepărtate au fost nevoite să-și transporte iarba și finul în stații pe bani și datorită transportului de la distanță peste munți, prin văi unde carele se scuturau iar pe drumurile înguste crengile și tufișurile stricau încărcătura, din care cauză sărăcimea e supusă la multe vexații²³”.

Cercetarea (*investigatio*) întreprinsă în lunile noiembrie-decembrie 1734²⁴ dovedește că pentru întreținerea militarilor încartiruiți țărănimea comitatului a cheltuit mult mai mult decît prevedeau regulamentele. Porțiile oralis și equilis țăranii în general le-au prestat în natură, dar au fost soldați care și-au luat porțiile în parte în bani în parte în natură. Porțiile în natură le-au plătit în grau, cel oralis, și în ovăz cel equilis, (în 1724 o porție equilis a fost de 3 mîerțe de ovăz și un car cu fin, iar în 1734 10 mîerțe de ovăz și un car cu fin)²⁵. Dacă militarul nu și-a consumat porția în natură atunci i s-a plătit în bani ceea ce făcea 4½ florini, sau dacă soldatul era de strajă 6 florini. Toate acestea erau valoarea în bani a părții în natură la porțiilor (*orlis* și *equilis* împreună). Pe lângă aceasta militarul primea partea în bani a porției sale oralis așa numiții „pecuniae grossales”. Militarii s-au străduit ca pe lângă consumarea părții în natură să stearcă de la țăranii din ce în ce mai mulți bani pe motivul că nu îndeplineau condițiile prevăzute în prestarea porțiilor. Cei din Cosniciul de Jos au specificat că au plătit bani pe luminări și săpun pe luna decembrie o jumătate de florin „dar și cămășile ei și le-au spălat cu apă curată”. Au fost și soldați care nu dădeau nici măcar explicații, ci doar percepeau de la locuitorii anumite sume de bani. Judele din Cîmpia s-a plîns, că deși ei au dus și plătit la Lompirt porția pe decembrie, „totuși soldatul din Lompirt a perceput de la ei pe luna aceasta nu se știe pe ce motiv *executione mediante* 2 florini și 10 pulture, de asemenea bani de săpun și luminări 10.” De la cei din Ilișua, deși pe noiembrie au plătit totul, „căprarul, nu se știe din ce motiv a încasat de la ei 1 florin și 45 de creițari”. De asemenea din motive necunoscute, soldații încartiruiți au luat de la cei din Pria 1 florin, iar de la cei din Seredei 5 florini. De la cei din Pericei toboșarul a încasat 12 mîrieși pe motivul că „dacă pe octombrie la ei i-a fost porția atunci și pe noiembrie aici va fi”. Cei din Pericei au cerut înapoierea banilor de către comitat, care le și recunoaște pretențiile, dar scade doar 6 mîrieși din impozitul plătit de cei din Pericei²⁶.

Pe lângă prestațiile în bani și în natură militarii încartiruiți silesc locuitorii satelor să le presteze diferite munci, deși în convenția încheiată în noiembrie 1724 se specifica că „omul sărac nu e obligat să facă de strajă la sălașul soldatului²⁷. În acordul încheiat pe anul 1738—1739 se arată că „sărăcimea să nu fie vexată cu străji, dacă adapă caii și curăță grajdul sărăcimea să meargă la treburile ei²⁸. În realitate însă, mai ales ofițerii au pretins străji. Pentru aceasta satele, lunar, erau repartizate pe cite o săptămînă sau mai multe, să trimită cite un om la locuirile de staționare pentru îngrijirea animalelor ofițerilor. Locuitorii din Crasna în noiembrie-decembrie 1734 au trebuit să dea zilnic cite patru oameni care să facă de strajă la sălașul căpitanului²⁹. Ofițerii, dar de multe ori și sub-

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*, II, nr. 1352.

²⁴ *Ibidem*, II, nr. 1833.

²⁵ *Ibidem*, II, nr. 413, nr. 1833.

²⁶ *Ibidem*, II, nr. 1833.

²⁷ *Ibidem*, II, nr. 413.

²⁸ *Ibidem*, II, nr. 2400.

²⁹ *Ibidem*, II, nr. 1833.

ofițerii au pretins ca la bucătăriile lor să fie în permanență om care să le presteze diferite servicii. La 21 mai 1726 cei din Crasna se plîng că „de unde să plătim cei doi bărbați și o femeie care au făcut de serviciu la bucătăria Măriei Sale strajă meșter pe cîte o lună cîte două mărișii și cîte o mierță de grîu pentru bărbați, iar pentru femei șapte mărișii și două mierțe de grîu”.³⁰

Acordul încheiat în 1738—1739 prevedea ca soldații „să nu călătorească pe caii sărăcimii”, dar numeroasele plîngeri dovedesc că nici acest punct al convenției nu era respectat de militari. În 1734 cei din Crasna s-au plîns că sînt „nenumărate poștele făcute cu caii și carele lor, iar un cal de-al lor în drum spre Carastelec s-a și schilodit”.³¹ Am putea înșira încă exemple din Recea, Măierîște, Bozieș,

Amărăciunea țărănimii era sporită și de comportarea neomenoasă a militarilor încartiruiți. Nu rare au fost cazurile cînd țărani au fost brutalizați de către soldați. În noiembrie — decembrie 1734 la Zăuan „judele Ioan Orbán a fost bine bătut de către Domnul Cornetaș cu arma și bastonul”. Soldatul încartiruit la Drighiu pe judele din Plopiș „László Miklós și călăuza sa Duma Vidui l-a bătut. Dar pentru jude, așa cum arată Domnul Căprar, Domnul Locotenent a dat satisfacție plîngerii.” La Cosniciul de Jos „Domnul Cornetaș împreună cu un căprar le-au dus doi cai pînă la Sig și au bătut și călăuza... De asemenea soldatul încartiruit, pentru cal, o dată l-a bătut pe jude, Domnul Cornetaș de asemenea, încît spatele i-a fost tot vînat”.³²

Cele mai multe abuzuri le-au săvîrșit militarii în timpul așa numitelor execuții (*executio*). Execuțiile militare erau ordonate atunci cînd prestarea impozitului nu se făcea la timp. Conform regulamentelor execuțiile erau ordonate, în caz de nevoie, de către Comisariatul de Război împotriva acelor care „au obținut amîinare și asupra celor care nu se supun”³³, dar numai din porunca și aprobarea comitelui sau vicecomitelui comitatului³⁴. Conform regulamentului imperial din 1711 soldatul executor „în prima săptămînă a execuției nu primește altceva decît întreținerea sa în natură, adică porția sa personală și a calului său, trebuia să fie suportat de cel asupra căruia e trimisă execuția, în săptămîna a doua după fiecare porție personală să i se plătească cîte un groș imperial adică cîte trei crețari, iar în săptămîna a treia cîte doi groși și de ațitea ori va spori acel groș cîte săptămîni trebuie să stea executorul în comitat și cît va ține execuția”³⁵. Instrucțiunile comitatului din 9 februarie 1740 încearcă deja să frîneze abuzurile și excesele executorilor. Potrivit acestei instrucțiuni soldatul executor să ceară mîncare doar de la ațitea gazde „cu mîncarea căroră să se mulțumească și să nu poruncească la cinci șase gospodari să-i facă de mîncare, de la trei patru să ia mîncarea iar de la ceilalți să ia bani”. „Pentru o zi să primească soldatul două cupe de vin, una la prînz și una la cină”, dar dacă se duc în sate unde nu este vin „pot să ia acei bani cu care ar aduce vin din alt loc”. Nu e voie să meargă într-o zi în alt sat, fin și abrac să primească atît încît să le ajungă cînstit, vinars, vin cu miere să nu ceară, să nu tragă cu arma, „dar dacă trag din plăcerea lor pentru aceasta să nu ia nimic de la sărăcime”, să nu înjure și să bată sărăcimca. De la țărani să nu ia „nici o pasăre, unt, miere și plocane” ca să le trimită la locul de încartiruire³⁶.

Instrucțiunile din 1740 au fost necesare deoarece abuzurile executorilor au luat proporții. Deja citatele investigații din noiembrie—decembrie 1734 conțin date numeroase despre comportarea executorilor. Așa cum rezultă din aceste cercetări 54 din cele 64 de localități ale comitatului au fost atinse de executori, dar pe parcursul celor două luni nu o dată ci de mai multe ori. Au fost sate ca Bădăcin și Zăuan unde grupuri de executori de cîte cinci membri au petrecut în total

³⁰ *Ibidem*, II, nr. 677.

³¹ *Ibidem*, II, nr. 1833.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*, II, nr. 2569.

³⁴ *Ibidem*, II, nr. 2569.

³⁵ *Ibidem*, I, nr. 150.

³⁶ *Ibidem*, II, nr. 2569.

13—14 zile. Prin 33 de sate au trecut câte două—trei grupuri de executori (prin 22 de sate câte două iar prin 11 sate câte trei grupuri). Aceste grupuri de executori în general erau formate din doi trei soldați, unele chiar din cinci șase, în frunte cu un comisar comitatens al cărui rol era stringerea impozitului. Comportamentul acestor soldați s-a caracterizat prin tendința de a stoarce cât mai mulți bani de la țărani pentru folosul lor personal³⁷. Pe lângă aceasta, în fiecare sat pentru fiecare zi luau o anumită sumă de bani numiți „bani de potcoavă”. Această sumă comitatul a stabilit-o în 1740 la câte doi groși adică șase creițari pentru fiecare soldat³⁸.

Pentru locuitorii comitatului Crasna o sarcină grea reprezenta întreținerea militarilor care traversau comitatul (*condescensores*). Prin comitat trecea drumul care prin Poarta Meseșeană făcea legătura dintre Transilvania propriu-zisă și Partium și aceasta a avut drept urmare obligația pentru locuitorii comitatului de a asigura întreținerea militarilor care treceau pe aici. Așa cum a reieșit deja din socotelile pe anul 1730—1731 doar pe acest an comitatul a cheltuit suma de 1115 florini și 45 de creițari pentru întreținerea celor care au trecut prin comitat. Comitatul trebuia să asigure, în urma poruncilor primite de la comisarii de război, ca la locurile desemnate (*stationes* — satele de pe itinerarul urmat de militari) să fie la timp pregătite cantitățile de alimente necesare condescensorilor (pâine, carne, sare). De asemenea trebuiau să asigure animalele de tracțiune și carele necesare transportului echipamentelor militare (tunuri, arme, uniforme etc.).

³⁷ De exemplu la Cizer: „Ajungînd la ei la dejun Domnul Nánási cu soldații executori au plecat a doua zi la prînz. În acest răstimp au pretins mîncare de trei ori la cîte cinci-cinci gazde, din acestea la 7 au consumat iar pentru opt au cerut 24 creițari. Lîngă aceste trei rînduri de mîncare au cerut 30 de cupe de vin din care la 11 au consumat iar pentru 19 au luat bani gata 57 creițari.” La Bănișor „cînd a sosit la ei domnul Nánási cu încă patru însoțitori a stat la ei o zi și au cerut pentru două rînduri de mîncare la cîte 10 gazde. Din aceste mîncăruri 7 au consumat, iar pentru trei au cerut bani 9 creițari.” *Ibidem*, II, nr. 1833.

³⁸ Pentru ilustrarea comportării samavolnice și a abuzurilor iată cîteva exemple. Cei din Cosniciul de Jos în felul următor au raportat despre executori: „Domnul Takácz a fost la ei cu doi soldați (*gregarius*) două zile, au pretins pentru prînz și cină purcel, rață, gîscă și curcan. Acestea la marea repezeală n-au putut să le dea sărăcimea și atunci la un gospodar i-au împușcat două rațe și un cocoș, la altul o gîscă, la al treilea două găini, pe care le-au opărit și le-au mîncat. Vin au băut 11 cupe. Bani de potcoavă le-au luat 51 creițari.” Cei din Ilișua s-au plîns că: „cei doi soldați executori care au fost cu domnul Könyvesi au stat pe ei 8 zile. Aceștia le-au dat mîncare și băutură din belșug de cîte trei ori pe zi, cu toate acestea de la unii (al căror număr nu-l știu) care din cauza neputinței n-au dus mîncarea în marea grabă le-au luat atît mîncarea cît și prețul mîncării cu cîte două polture, așa și prețul unui dejun, astfel că suma luată, împreună cu banii de potcoavă a ajuns la 4 florini și 15 creițari.” La Leșmir „celor doi soldați executori care au fost cu domnul Takácz le-au dat mîncare îndestulătoare de trei ori pe zi, vin 30 de cupe. Cu toate acestea le-au împușcat o gîscă, o alta au prins-o și i-au rupt gîtul. De asemenea au prins și un curcan (așa cum au înțeles ei în numele domnului căpitan) și l-au luat cu ei. Bani de potcoavă au luat 33 creițari.” Soldații luau bani și de la cei care au plătit impozitele, sau mergeau înaintea lor în alt sat să plătească. „De un rînd de execuție de care s-au temut și înțelegînd că Domnul Benkó cu executorii se va afla la Marin, au trimis hîrtia de somație înaintea lor, cu toate acestea în trecere, călare, au băut la ei 7 jumătăți de cupe de vin. Pe lîngă aceasta le-au luat bani de potcoavă 12 creițari” se plîng locuitorii din Pecel. Cei din Pria „Au trimis banii la Cizer în fața executorilor care au venit cu domnul Nánási, dar nici aceasta n-a slujit la nimic, tot le-au luat un florin, din care, în fața ochilor lor, două părți a luat căprarul, iar o parte și jumătate cei doi soldați.” *Com. Crasna*, II, nr. 1833.

Comitatul de nemănărate ori s-a plîns că doar întreținerea militarilor care treceau prin comitat nu putea fi un „quantum îndestulător”³⁹. Într-o plîngere din 13 iulie 1729 se subliniază că numai în cursul unui an au trebuit să presteze pentru transportul armatei 1419 care, 112 cai și 6208 boi. Pentru recruți au trebuit să asigure 9278 porții orolis, în condițiile în care prețul unei cîble de grîu era de un florin, dar militarii au socotit doar cu un jumătate de florin prețul grîului consumat. În cele 6229 de porții pentru cal au consumat o cantitate dublă de fin și de abrac, așa încît doar prețul celor consumate în natură ajunge la suma de o mie de florini⁴⁰. Urmările negative ale întreținerii condescensorilor rezultă și din plîngerea înaintată de locuitorii din Șimleu comitatului: „Nu punem la îndoială că în fața Mărilor și Domniilor Voastre nu s-a știut că, mai ales în împrejurările de față, de multe ori dau ușa unul altuia și cum ajung ar și pleca mai departe. Și puținele noastre vite de jug pe care le-am avut atîta le-au umblat că unele au murit, altele și-au pierdut puterea încît nu le mai luăm nici un folos, astfel că și brăzdarele de plug le-am dat încît am rămas doar cu sapa, iar puținele grîne pe care le-am cîștigat și acelea au fost consumate de la noi ca tăieței și găluște de către cei puternici.”⁴¹

Tot la Șimleu a fost construită „casa magazinală”, „ca Nobila Miliție ce intră și iese pînă la Cluj și Debrețin să-și ia acolo provizii în plîne”, însă aceasta a însemnat noi sarcini pentru șimleuani și ceilalți locuitori ai comitatului. „Numai din ianuarie trecut și pînă în septembrie (1737) orașul Șimleu la cererea Maistrului Brutar a participat ba la întors făină și grîu, ba la muncile legate de coacerea plîinii, administrînd mai mult de 600 de mărieși, sarcină care ne mai puțin fi suportată de săracul oraș am luat la rînd satele comitatului trebuind să administrăm zilnic și săptămînal numeroși mînuitori (*manuarius*) spre marea îngreunare a sărăcimii, așa încît în timpul condescensorilor a trebuit să ținem la acea casă de copt pîne în continuu cîte 10—12 oameni cîte trei patru săptămînti”⁴².

Calamitățile naturale de multe ori au accentuat mizeria locuitorilor. „Acest mic comitat ajuns la ultima pustiire în urma judecăților lui Dumnezeu a devenit incapabil nu numai la plata quantumului ordinar dar și pentru procurarea omii de toate zilele ... de mai bine de doi ani nu are grîne, vin, fructe, iarbă, ghindă datorită vitregiei vremii ca multe ploi, ploi torențiale, inundații, frig, sau din cauza secetei n-au crescut nici măcar culturile de legume în aceste locuri, din cauza pestei care a bîntuit în ultima vreme, a doua oară, săraca comunitate a ajuns la ultima nevoie de vite, porci, oi...”⁴³ se plîng oficialitățile comitatului la 30 august 1730. Din cauza calamităților naturale de multe ori comitatul e nevoit să scutească sau să amîne plata impozitelor unor locuitori⁴⁴, ceea ce însemna împovărarea celorlalte localități cu impozite mai mari.

Așadar pe lîngă exploatarea feudală țărănimii era supusă la grele sarcini și de către statul austriac, ceea ce a contribuit și mai mult la ascuțirea contradicțiilor de clasă. Că aceste contradicții nu au dus la izbucnirea unor mișcări țărănești de amploare se datorează faptului că după alungarea turcilor s-au eliberat multe teritorii unde țărănimii comitatului, părăsindu-și satele, se putea așeza sperînd că va avea condiții mai ușoare de viață. Aceasta este dovedită de așezarea mai multor sute de iobagi în comitatul vecin Bihor⁴⁵. Că această migrație a țărănimii a fost provocată de grelele poveri fiscale o dovedesc mai multe date. În 1716 cei din Marca arată că „poverile și porțiile pe ei sînt prea mari, încît chiar și celuia care nu are nici o avere îi revine să plătească cîte trei florini”. Cer ca să li se reducă impozitul că de nu „vom fi nevoiți și noi iobagii ereditari să ne pă-

³⁹ *Ibidem*, II, nr. 1882.

⁴⁰ *Ibidem*, II, nr. 1022.

⁴¹ *Ibidem*, II, nr. 3090.

⁴² *Ibidem*, II, nr. 2200.

⁴³ *Ibidem*, II, nr. 1352.

⁴⁴ *Ibidem*, II, nr. 1186.

⁴⁵ *Ibidem*, II, nr. 284, nr. 1263.

răsim locurile unde locuim și să ne ascundem în toate părțile⁴⁶. În 1717 cei din Plopiș cer reducerea impozitului deoarece „pînă acum șaisprezece am fost cei care am locuit în sat dar și dintre aceștia doi au fugit“, iar cei care au rămas sînt muritori de foame „iar porția e prea mare“⁴⁷. Cei din Valcăul de Sus, tot în 1717, se plîng comitatului că „în urmă cu cîteva zile am fost mai mulți dar deja toți au fugit încît am rămas doar trei...“ și cer acum anularea unei părți a impozitului de 30 de florini ce a fost repartizat pe ei atunci cînd au fost mai mulți⁴⁸.

O problemă permanentă a primei jumătăți a secolului al XVIII-lea este împiedicarea migrației iobagilor și jelerilor. Dispoziția Guberniului din 11 mai 1740 conține o serie de măsuri privitoare la reținerea oamenilor care migrează și ce recompensă primesc cei care îi prind. Aceste măsuri au fost necesare deoarece mulți și-au părăsit casele și au încercat să se mute unii în Moldova și Muntenia alții în Banat sau Ungaria. Cauza acestei migrări constă în „vitregia primăverii și a timpului nefavorabil“. Dar nici dispoziția Guberniului nu poate ascunde ade-vărata cauză și anume grelele poveri ce apăsau pe umerii țăranilor și care izvorau din întreținerea armatei. Dispoziția subliniază că ori unde ar fugii țăranii, în Banat sau Ungaria, tot vor da de „miliția“ /armata/ imperială⁴⁹.

În deceniul al treilea al secolului al XVIII-lea au fost întocmite mai multe conscripții ale iobagilor fugiți. Astfel în decembrie 1723 s-au conscris nominal, pe sate, toți iobagii fugiți, specificîndu-se vîrsta și locul unde probabil se află. O altă conscripție, doar parțială, din 1730 conține numele iobagilor fugiți în perioada 1720—1730 înregistrînd și numărul animalelor luate cu ei⁵⁰.

Din aceste conscripții am extras următoarele date care conțin numărul iobagilor fugiți în perioada 1685—1730:

Anii	Iobagi fugiți		Media anuală
	Numărul	%	
1685—1690	107	10,32	16,8
1691—1700	174	16,79	17,4
1701—1710	307	29,63	30,7
1711—1720	248	23,93	24,8
1721—1730	200	19,30	20
1685—1730	1036	100	23

Datele dovedesc că, consolidarea stăpînirii austriece a contribuit la creșterea numărului iobagilor fugiți. În primul deceniu al stăpînirii habsburgice — 1691—1700, raportat la datele parțiale ale deceniului precedent, creșterea nu este prea mare de la o medie anuală a celor fugiți de 16,8 la o medie de 17,4. Nu putem considera drept caracteristic nici numărul mare al iobagilor fugiți în deceniul 1701—1710, deoarece continuele lupte din timpul răscoalei anti-habsburgice conduse de Francisc Rákóczi al II-lea, faptul că cele două armate aflate în luptă au traversat de mai multe ori comitatul provocînd mari distrugerii, au contribuit la înrăutățirea situației țăranimii și de multe ori i-a silit să-și părăsească satele. Dar datele pentru deceniile următoare (1711—1730) le considerăm semnificative, deoarece după restabilirea și consolidarea stăpînirii habsburgice numărul iobagilor fugiți nu scade, ci dimpotrivă, crește, numărul mediu anual de 24,8 iobagi fugiți în deceniul 1711—1720 depășînd media anuală a întregii perioade 1685—1730 de 23 iobagi fugiți

⁴⁶ *Ibidem*, I, nr. 722.

⁴⁷ *Ibidem*, I, nr. 985.

⁴⁸ *Ibidem*, I, nr. 111.

⁴⁹ *Ibidem*, II, nr. 2594.

⁵⁰ *Ibidem*, II, nr. 284.

pe an. Pentru anii 1721—1730 nu dispunem decât de date parțiale⁵¹, dar și aceste date reflectă o medie anuală destul de mare /20/ ceea ce arată că fuga iobagilor s-a permanentizat și raportat la sfârșitul secolului al XVII-lea s-a stabilit la un nivel mai ridicat. Faptul că din cei 1036 iobagi fugiți în anii 1685—1730 43,24% /448/ au fugit în anii 1711—1730 subliniază încă o dată afirmația noastră.

Conscripția iobagilor fugiți din 1723 conține numele a 900 de persoane care au părăsit comitatul în anii 1685—1723. Dintre aceștia la 817 se specifică și vârsta rezultând că 41,4% /339/ sînt copii între 1—14 ani, 17,1% /140/ sînt adolescenți între 15—18 ani. Aceștia reprezintă 58,6% din numărul iobagilor fugiți. Cei peste 18 ani, care puteau conduce deja singuri o gospodărie, au reprezentat 41,3% /338/ din totalul iobagilor fugiți. Aceste date oglindesc faptul că iobagii și-au ascuns cu precădere fii de vîrstă adolescentă, acei flăcăi „buni de coasă” și cei „cu bici” după care capul unei gospodării plătea conform hotărîrii comitatense din 1716⁵² cîte o jumătate, respectiv un sfert, de unitate de impunere /dica/. Conscripția iobagilor fugiți din 1730 înregistrează și vitele iobagilor subliniind prin aceasta cu cît a scăzut capacitatea de contribuție a comitatului. Totodată această conscripție înregistrează și pe jelerii fugiți. Conform sistemului de impunere din 1731 iobagilor și jelerilor fugiți le-ar fi revenit de plătit 702 florini impozit. Asemenea sume „o mare parte a acestui comitat chiar sate întregi, sau jumătăți, o treime de sate, și-au lăsat poverile în spinarea celor care au rămas, mulți iobagi fugiți și-au lăsat numeroși creditori și chezași cu pagube, iar datorită lor cei care au rămas nu mai găsesc bani pe credit”, scrie comitatul la 30 august 1731⁵³.

În 1723 au fost înregistrați în medie pe sate 16,6 iobagi fugiți. Dar această medie este depășită mult de sate ca Nusfalău cu 54, Boghiș cu 39, Șeredei cu 37, Pericei cu 30, Recea cu 29, Plopiș cu 28, Valcăul de Jos, Pecei cu 27, Bozieș cu 26, Marca cu 25 iobagi fugiți⁵⁴. Conform conscripției iobagilor fugiți din 1730 în unele sate fuga a îmbrăcat proporții deosebite. În 1721—1722 în cele 62 de localități ai comitatului au fost înregistrați 1949 de contribuabili ceea ce ne dă o medie pe sate de 31,4 contribuabili. Din cei 1949 contribuabili 1053 au fost iobagi care au trăit în 57 de localități ceea ce reprezintă o medie pe sate de 18,4 iobagi⁵⁵. Faptul că în perioada 1720—1730 din Pecei au fugit 22, din Șeredei 19, Stîrciu 15, Hurez — Ponița 13, Bocea 12, Boghiș 11, etc., iobagi ne arată că populația unor sate, chiar dacă nu în întregime dar în mare măsură, s-a schimbat.

Cei mai mulți iobagi au fugit în comitatul vecin, Bihor. În 1723 din cei 900 iobagi fugiți, 674 au fugit în comitatul Bihor, 55 în comitatul Cluj, 46 în comitatul Solnocul de Mijloc, 39 în comitatul Dăbca, 29 în comitatul Satu-Mare, 13 în comitatul Haves (R. P. Ungară), 7 în comitatul Saboies (R. P. Ungară), 6 în comitatul Zemlén (R.P.U.), 4—4 în comitatele Pest și Békés (R.P.U.), 2—2 în comitatele Maramureș și Turda, cîte unul în comitatele Arad, Zarand, Solnocul Interior, Ung, (R.P.U.), Bereg (R.P.U.), iar 10 au fost vagabonzi (vagabundi). Din cei 263 iobagi și jeleri fugiți înregistrați în 1730, 202 s-au așezat în comitatul Bihor, 20 în comi-

⁵¹ *Ibidem*, II, nr. 1263.

⁵² *Corpus Statutorum Hungariae Municipalium*, Budapest, 1885, I, p. 361—362. Conscripțiile contribuabililor înregistrează în rubrici aparte fii și frații de peste 14 ani ai capilor de gospodărie. De exemplu în conscripța pe anul 1721—1722 în întregul comitat au fost înregistrați 628 de fii și frați. *Com. Crasna*, I, nr. 1650—1651.

⁵³ *Com. Crasna*, II, nr. 1352.

⁵⁴ E și mai evidentă fuga în număr mare a iobagilor dacă comparăm numărul celor fugiți din aceste sate cu numărul contribuabililor înregistrați pe anul 1722—1723. Astfel au fost înregistrați la Nusfalău 53, Boghiș 35, Șeredei 19, Pericei 38, Recea 9, Plopiș 18, Valcăul de Jos 13, Pecei 53, Bozieș 13, Marca 17, capi de gospodărie. *Com. Crasna*, II, nr. 162. E vizibil faptul că în opt din cele zece sate înscrise numărul iobagilor fugiți e mai mare ca numărul contribuabililor. E evident însă faptul că în cazul conscripției contribuabililor s-au înregistrat capii de gospodărie, iar în cazul iobagilor fugiți s-au înregistrat și băieții fugiți.

⁵⁵ *Com. Crasna*, I, 1650, nr. 1651.

tatul Dăbica, 17 în comitatul Solnocul de Mijloc, 9 în comitatul Cluj, 9 în Transilvania (fără precizarea locului), 3 în comitatul Satu-Mare, 2 în comitatul Turda, 1 în districtul Chioar.

Nobilimea comitatului a încercat ca prin diferite pedepse să împiedice fuga iobagilor⁵⁶. „Străjile“ puse de către juzii satelor trebuiau să ducă în fața oficialităților comitatului pe toți cei care circulau fără „passus“⁵⁷ (scrisoare care conține scopul depășirii și are o aprobare oficială). Însă iobagii aflați în fugă erau sprijiniți de locuitorii satelor, ba mai mult uneori însăși straja pusă să păzească drumurile fuge și ea împreună cu fugarii, așa cum s-a întâmplat în 1716 la Recea⁵⁸.

Nici încercările nobilimii de readucere din celelalte comitate a iobagilor fugiți nu au avut mult succes⁵⁹.

Țărănimea contribuabilă a ales doar în ultimă instanță fuga din fața grelelor poveri ca mijloc de protest împotriva asupririi. Înainte de a-și părăsi satele a încercat prin alte mijloace să scape de obligațiile grele ce o apăsau. De exemplu de multe ori locuitorii unor sate întregi se ascundeau din fața percepților de impozite revenind după plecarea acestora⁶⁰.

Situația multor familii țărănești era îngreunată de faptul că la repartizarea impozitului după persoane erau suprasolicitate acele familii în care trăiau împreună mai mulți bărbați însurați sau în care erau mai mulți băieți adolescenți⁶¹. Pentru aceasta a fost frecventă în viața acestor comunități fuga din sat sau ascunderea flăcăilor. Pentru a împiedeca acest lucru adunarea comitatensă din 1721 hotărăște: „pentru ca oamenii cu copii să nu se indispună și în consecință, spre paguba și prejudiciul stăpînilor de pămînturi, iobagii să nu-și înstrăineze fiii ci mai bine să-i ție ca înlocuitori pe viitor, din această rațiune se hotărăște ca acolo unde trăiesc împreună unul sau doi gospodari însurați să plătească impozit după un fum, acolo unde sînt trei sau chiar patru gospodari însurați pe o plîne să plătească impozit după un fum și jumătate respectiv două fumuri“⁶². Această hotărîre a dat posibilitate unora să se sustragă de la plata impozitului. Astfel unii, pe motiv că sînt rude se mutau într-o gospodărie, dar numai pe perioada conscrierii contribuabililor și a plății impozitului, în felul acesta plăteau impozit după persoane mai puțin dar îngreunau situația celorlalți locuitori ai satului care continuau să se gospodărească singuri. Hotărîrea adunării comitatense din 1733 a căutat să pună capăt acestui lucru stabilind „că acolo unde trăiesc pe o plîne doi sau trei bărbați însurați, sau care au frați mai mici sau fii însurați, acești gospodari în grup, sau cei care trăiesc împreună mai mulți să plătească de două ori, sau mai mult, impozit după persoane decît oamenii săraci care sînt singuri“⁶³. O nouă hotărîre a adunării comitatense din 1738 arată că acest obicei nu a dispărut⁶⁴.

Un alt mod de a se sustrage de la plata impozitului era ascunderea de către juzii satelor a numărului real al animalelor din sat. La 10 noiembrie 1735 sînt cercetați cei din Stîrciu deoarece cu ocazia conscripției din 1734 „unii locuitori și juzi au ascuns pe cîțiva locuitori, animalele și averile unor oameni din sat“⁶⁵.

Deoarece impozitul plătit după animalele mari era deosebit de apăsător, unii țărani se sustrăgeau de la plată prin ținerea de boi doar pe timpul verii, iar cînd venea iarna și vremea conscripției și impunerii, își vindeau boii. Dintr-o ascultare de martori din 11 decembrie 1716 rezultă că Gheorghe Joris din Drighiu „în

⁵⁶ *Corpus Statutorum...*, I, p. 363, 364, 403—404.

⁵⁷ *Ibidem*, I, p. 372.

⁵⁸ *Com. Crasna*, I, nr. 1006.

⁵⁹ *Ibidem*, I, nr. 534, nr. 1635, II, nr. 4, 463, 1350, 1388.

⁶⁰ *Ibidem*, I, nr. 1033, 1186.

⁶¹ *Corpus Statutorum...*, I, p. 361. — Pentru funcționarea sistemului fiscal R. Wolf, *op. cit.*, p. 331—332.

⁶² *Corpus Statutorum...*, I, p. 371.

⁶³ *Ibidem*, I, p. 395—396.

⁶⁴ *Ibidem*, I, p. 400.

⁶⁵ *Com. Crasna*, II, nr. 1945.

timpul verii obișnuiește să țină des șase și chiar opt boi, iar pe iarnă obișnuiește să-i vîndă și să plătească impozit doar după doi boi.⁶⁶

O altă modalitate de a plăti impozit mai puțin era renunțarea de a mai ține boi, ceea ce a atras după sine noi măsuri din partea comitatului⁶⁷.

Împotriva poverilor, de multe ori insuportabile, țărănimea s-a manifestat uneori deschis. S-au întîmplat cazuri de refuz de a executa prestațiile, au avut loc ciocniri cu autoritățile comitatului, ba chiar și cu armata. La 24 iulie 1714 sînt citați juzii și locuitorii din Giurtelecul Șimleului, Ilișua, Borla, Guruslău, Bocșa și Bădăcin care „s-au dedat la îndrăzneală și neascultare” și n-au prestat la Șimleu, nici peste trei zile după ce au fost anunțați, carele, boii și slujitorii necesari transportului în Transilvania a unor dulgheri și zidari germani pentru regimentul Stainville. Pentru aceasta oficialitățile comitatului au trebuit să suporte înjurăturile ofițerilor germani și învinuirea că ar fi infideli împăratului⁶⁸.

Dintr-o ascultare cu martori ținută la 15 decembrie 1716 la Crasna rezultă că la 19 martie 1713 la hotarul dintre Munții Plopișului și Meseșului au fost atacați solgabirăul Ștefan Gencsi și soldații care îl însoțeau în misiunea de strîngere a impozitului. Se pare că în executarea acestei acțiuni s-au făcut vinovați Ioan Haraklyáni și Ioan Boros din Crasna⁶⁹.

Țărănimea, ajunsă de multe ori la capătul răbdării, s-a împotrivit deschis autorităților. La 23 august 1735 se face cercetare împotriva lui Mihai Darabant din Pericei care a atacat cu îmblăciul pe Martin Balla și Petru Tôtôs care, pentru neprestarea porției la timp, i-au luat vaca din ogradă. Darabant și-a luat înapoi cu forța vaca, iar celelalte vite strînse le-a împrăștiat. Dar această acțiune nu a avut nici un rezultat deoarece Darabant e prins, închis în temniță la Șimleu și apoi e eliberat pe baza cheazăiei satului⁷⁰.

Ciocnire mai serioasă cu autoritățile a avut loc la 4 noiembrie 1715, la Horoatul Crasnei. Cauza și aici a fost strîngerea impozitului. Solgabirăul Ștefan Gencsi trimis să strîngă prestațiile în natură a fost bătut de cei din Horoatu⁷¹. Pentru această faptă scaunul de judecată al comi-

⁶⁶ *Ibidem*, I, nr. 936.

⁶⁷ R. Wolf, *op. cit.* p. 333.

⁶⁸ *Com. Crasna*, I, nr. 582.

⁶⁹ *Ibidem*, I, nr. 939.

⁷⁰ *Ibidem*, II, nr. 1914.

⁷¹ Solgabirăul ajungînd la Crasna trimite haiducii comitatului la Horoatul Crasnei ca să strîngă impozitul. Dar din fața haiducilor locuitorii s-au ascuns ne prezentîndu-se decît judele satului care nu a avut pe cine chema la strîngerea prestației în natură. La această veste se deplasează în Horoat și solgabirăul Ștefan Gencsi dar nici în fața lui nu se înfățișează decît judele satului. Atunci solgabirăul a început să amenințe pe jude. La puțin timp apare Gheorghe Lup judele lui Ștefan Kun care intră în discuții contradictorii cu Ștefan Gencsi. La amenințările solgabirăului Gheorghe Lup iese în stradă și cheamă țăranii strînși între timp în fața casei. Cînd solgabirăul iese și el și întreabă ce se întîmplă țăranii îl atacă unii cu „parul alții cu furca alții cu securea”. Gheorghe Lup îi și trage solgabirăului cu un par vreo cinci peste spate, iar un țăran era cît pe ce să-l omoare cu securea. *Com. Crasna*, I, nr. 823.

tatului îi condamnă pe cei din Horoatul Crasnei la o amendă de 200 de florini.

Așadar, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea viața țărănimii din Transilvania a fost mult influențată de grelele poveri fiscale. Sistemul fiscal, politica fiscală a comitatului, abuzurile și excesele soldaților, calamitățile naturale au sporit și mai mult amărăciunea țărănimii crunt exploatată și de către nobilime.

RUDOLF WOLF

THE PEASANTRY'S FISCAL DUTIES IN THE CRASNA COUNTY IN THE FIRST HALF OF THE 17th CENTURY

(Summary)

The consolidation of the Habsburg domination over Transylvania in the first half of the 18th century led to an intensified exploitation of the land and of the inhabitants in the newly conquered provinces. The inhabitants were forced to pay higher and higher duties. These duties, that were gathered in cash or in kind, were use by the army. In other cases, they were consumed in kind by the military who billeted in the County. The presence of the troops led to an increase of the peasants' obligations because the peasants were forced to carry out unpaid services, such as fodder and wood transportation or storehouse labour. Another heavy burden was to supply the troops that passed through the County. The billeted officers and soldiers forced the peasants to give countless gifts (*discretio*), or, misusing their authority they consumed the peasants' food and forced them to many unprofitable journeys, thus taking away their animals from the everyday labours. Most of these excesses were during military manouvers (*executio*) when, pretending to collect overdue taxes, the military gathered important sums of money for their own use and obliged the peasants to give great quantities of food and drink. Many times the peasants were beaten senseless without any reason and their goods destroyed.

The peasants tried to protest in various ways against those obligations. The most frequent action was to escape to another county or taking shelter in the woods because of the collectors. There were many cases when the peasants hid their animals or sold them at conscription time, when the taxes for each peasant were established according to his wealth. There are known cases when the peasants opposed openly the authorities, as in 1715, when the peasants from Horoatul Crasnei beat up the County official who came to collect the taxes.

(translated by D. Sofron)